

Egresi Katalin

**Területi revízió vagy egységes Európa?
/a magyarországi Szociáldemokrata Párt külpolitikai
nézetei az 1920-as években.¹/**

---

¹ Jelen tanulmány egy másfél íves írás része, amely a gyori Széchenyi István Egyetem "Leviatán" című tudományos, idoszaki kiadványában jelenik meg 2005-ben, és az 1920-as évek szociáldemokrata, liberális és legitimista irányzatainak, illetve a kormánypolitikának Kálergi Páneurópa mozgalmára és Briand népszövetségi terveire adott reflexióit tartalmazza.

Az 1920. június 4.-én megkötött trianoni békeszerződésben Magyarország területének mintegy 2/3-át vesztette el, amely alapvetően meghatározta a két világháború közötti külpolitikai gondolkodást. A korszak egyik legjelentősebb ellenzéki pártja a Magyarországi Szociáldemokrata Párt már az 1918. október 31.-én megalakult Károlyi kormány meghatározó politikai erejeként kialakította külpolitikai álláspontját, amelyet egyfelől Wilson amerikai elnök elveinek a támogatása, másfelől a pacifizmusnak a vágya jellemezett. A Károlyi kormány külpolitikai tevékenységét azonban annak ellenére, hogy az antant felé orientálódott, a teljes elszigeteltség és a nagyhatalmi érdektelenség jellemezte. A kormánynak szembe kellett néznie azzal, hogy az egykori Monarchia nemzetiségei élvezve az antant támogatását, létrehozzák saját nemzetállamukat.

Az MSZDP még kormányzati pozícióban vett részt a nemzetközi munkásmozgalom 1919. február elején megrendezett berni konferenciáján, ahol különösen nagy teret szenteltek a területi kérdés tárgyalásának. A kongresszus álláspontja a szociáldemokrata párt számára a két világháború közötti időszakban mindvégig mérvadó volt. A résztvevők egységesen felléptek a nagyhatalmi érdekek szerint megkötött békediktátumok gondolata ellen. Ugyanakkor állást foglaltak a népek önrendelkezési joga mellett és támogatták, hogy az etnikailag vegyes lakosú terület hovatartozásáról népszavazás dönthessen, illetve a határok megváltoztatására lehetőség nyíljon az érintett felek kölcsönös együttműködésével.

A békekötés után Magyarország elszigetelődött, — amelyen az sem segített sokat, hogy a magyar állam 1922-ben felvételt nyert a párizsi békekonferencián életre hívott Népszövetségbe, — és az 1920/21 folyamán létrehozott kisantant gyűrűjébe került. Az MSZDP egy ilyen külpolitikai helyzetben a kivezető utat a demokratikus belpolitikára alapozott külpolitikában látta. A párt az 1920-as években a berni konferencia szellemében tevékenykedve, egyfelől a parlamenti frakcióban, másfelől az országos pártrendezvényeken és a sajtóban fejtette ki álláspontját. A parlamenti frakció vezetője Peidl Gyula a nemzetgyűlés 1922. június 28-i ülésén a párt elvi deklarációjában már az *„igazságtalan trianoni békeszerződés revízióját”* követelte, miközben hangsúlyozta, hogy az MSZDP *„a parlamentarizmussal összeegyeztethető eszközökkel és módszerekkel fog küzdeni.”*² Ugyanezt a nézetet fogalmazta meg a frakció másik képviselője Kéthly Anna is, aki az elszakított területek visszaszerzésének egyetlen lehetséges módját a nyugati demokráciák belpolitikai rendszerének a követésében jelölte meg. Az MSZDP a revízió ügyét a nemzetgyűlésben belpolitikai reformokkal - többek között a politikai szabadságjogok biztosításával - kapcsolta össze.

---

² Egresi Katalin, Az MSZDP és a területi revízió ügye az 1920-as években. Limes, 2003./ 4. 96. o.

A parlamenti frakció tevékenységével összhangban a párt 1922. decemberében megrendezett országos kongresszusa napirendre tűzte Magyarország külpolitikai helyzetének, illetve a Bethlen kormány külpolitikájának a tárgyalását. A területi revízió és a belpolitikai rendszer demokratikus átalakításának a kapcsolata mellett azonban az MSZDP ez alkalommal már a közép-európai térségek gazdasági együttműködése mellett érvelt. Az országos pártrendezvényen világossá vált, hogy a szociáldemokrata politika az etnikai határrevíziót támogatja, amelyet az érintett országok – a kisantant – közreműködésével tartott megvalósíthatónak. A Monarchia egykori területén létrejött nemzetállamok és Magyarország gazdasági együttműködését nemcsak a térség gazdasági problémáinak a megoldása miatt, hanem abból a megfontolásból is támogatták, hogy a Duna medence államainak konfliktusai lehetetlenné teszik a trianoni békeszerződés revízióját. Az MSZDP ugyanakkor úgy vélte, hogy a Bethlen kormány bel-és külpolitikája alkalmatlan a közép – európai térség stabilizálására. Két évvel később az 1924-es pártgyűlés külpolitikai fejezete részletesen taglalta a Duna medence államainak gazdasági egymásra utaltságát.

Amíg a Bethlen kormány első éveit a külpolitikai elszigeteltség és a kisantant államokkal való konfliktus jellemezte, 1922/23 folyamán az európai gondolkodásban megjelent Richard Nicolaus Coudenhove - Kalergi Páneurópa mozgalomának a terve.³

A mozgalommal az MSZDP elméleti folyóirata a „Szocializmus” 1926/27 folyamán több alkalommal foglalkozott.⁴ Sőt a Kalergi mozgalom a szociáldemokrata párton belül is komoly vitát váltott ki. A vita jelezte, hogy a párt képviselői nem értettek egyet a Páneurópa mozgalom számos elemével. Ugyanakkor az egység elképzelésének támogatása az MSZDP részéről logikusnak tűnt, hiszen az általuk óhajtott közép – európai gazdasági együttműködés nem képzelhető el a térség valamiféle regionális integrációja nélkül.

Faragó László (Hortobágyi László álnéven) jogi végzettségű, ám korszerű közgazdasági műveltséggel rendelkező, értelmiségi magántisztviselő több tanulmányt írt, amelynek következtetéseit számos szociáldemokrata politikus elvetette. Faragó egyfelől az európai integráció és a szocializmus eszmerendszerének lehetséges érintkezési pontjait, másfelől az egységes Európa jelentőségét vizsgálta a nemzetközi politika összefüggésrendszerében. Úgy vélte, hogy az I. világháború utáni időszak legjelentősebb nemzetközi politikai változása a színes fajok ébredése volt Ázsiában: „*Európa nem egyéb, mint az eurázsiai világrész egy*

---

³ Kalergi életútját, a mozgalom szervezeti felépítését és tartalmát lsd. bővebben In: *Kövics Emma*, Az európai egység kérdése és Németország 1919-33. Budapest. 1992..

⁴ *Ormos Mária*: A gazdasági világválság magyar visszhangja. Bp. 2004.. 75-115. o.

félreeső kis szigete, amely geopolitikai színvonalára süllyed vissza, míhelyt politikai jelentőségét elveszti.”⁵

Ázsia súlya demográfiai, gazdasági és politikai szempontból is folyamatosan nő. A Páneurópa mozgalommal kapcsolatban ezért éppen arra a kérdésre kell válaszolni, hogy egy egységes Európa - Kalergi koncepciója alapján – jelenthet – e kivezető utat Ázsia növekvő nyomása alól, vagy sem. Faragó úgy vélte, hogy Kalergi ötlete abból a megfontolásból fakadt, hogy Európa a világpolitika középpontjából annak perifériájára került, tehát Európa világhegemóniája megszűnt. A Páneurópa mozgalom azonban csupán egy helytelen reflexió a pánázsiai (azaz a „gyarmati függés alól ébredő népek”) mozgalomra. A világpolitikában a pánázsiai mozgalom mellett jelentős erőt képviselt egy másik tényező az angolszász világ is, amelynek a közös kultúra és a közös nyelv alapján két része van: a brit szigetek és hatalmas gyarmati birodalma, illetve az Egyesült Államok. Kalergi egységes Európa terve összekötő kapocs kíván lenni a két kultúra – a nyugati és a keleti – között.

Egy későbbi tanulmányában ezt a problémát fejtegette tovább, de arra a következtetésre jutott, hogy Páneurópa a világpolitikában messze lemarad az ázsiai népek egységfrontja mögött. A megoldást az ázsiai kontinensen élő népek önrendelkezési jogának megadásában, a gyarmati függés felszámolásában, illetve az európai államok és a Szovjetunió közötti gazdasági kapcsolatok elmélyítésében látta.

Ezzel szemben a szociáldemokrata párt és a Magyarországi Magántisztviselők Országos Szövetségének egyik vezető személyisége Kertész Miklós Kalergi Páneurópa mozgalmanak egészével egyetértett, annak csupán részterületeit vitatta.⁶ Kertész ugyancsak az I. világháború utáni nemzetközi politika változásaiból indult ki, de Faragóval szemben úgy vélte, hogy Európa jövője szempontjából nem az ázsiai kontinens mozgalmi meghatározóak, hanem az amerikai tőkének az európai kontinensen egyre inkább növekvő súlya figyelemre méltó. Ebből a szemszögből Kalergi koncepciójának gyenge pontja éppen Európa határainak a hibás megállapítása lehet. A magántisztviselő politikus véleménye szerint az európai integrációnak egyfelől a Szovjetunióhoz, másfelől a Brit Birodalomhoz fűződő viszonyát kell tisztázni. Az orosz terület hatalmas termőterületekkel és nyersanyagbázissal rendelkezik, ami lehetővé teszi Európa gazdasági életének a talpra állítását. Ez a megjegyzés annyiban mindenképpen indokolt volt, hogy az 1920-as évek fő gazdasági problémáját a német jóvátétel körüli állandó vita határozta meg. Az egykori antant hatalmak - Franciaország és Anglia - a háború végére eladósodtak az Egyesült Államoknak. A francia és az angol fél azonban csak a német jóvátétel pontos fizetése után tudott az Egyesült Államoknak törleszteni. Németország gazdasága az

---

⁵ Hortobágyi László, Páneurópa. Szocializmus, 1926. 206. o.

1920-as évek elején romokban hevert. Ebből az ördögi körből az európai államok úgy tűnt egyáltalán nem tudnak kikerülni. Kertész Miklós úgy vélte, hogy a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolatok elmélyítése Európa létérdeke. Kertész javaslata egyáltalán nem tűnt abszurdnak és példa nélkülinek, ugyanis mire a Páneurópa mozgalom az 1920-as évek közepén az európai és magyar gondolkodás érdeklődésének középpontjába került a Szovjetuniót az európai államok jelentős hányada diplomáciailag is elismerte. A bolsevizmus ideológiáját azonban sokan veszélyesnek találták. Kertész is ebből a szempontból tartózkodott egy esetleges európai politikai unióba való szovjet belépéstől. Ugyanilyen kritikus pontja volt Kalergi tervének a Brit Birodalommal kialakítandó viszony is. Nagy Britannia hatalmi egyensúly politikája évszázadokon keresztül az európai kontinens ügyeitől való távolságtartást képviselte, miközben hatalmas gyarmatbirodalmat tudott kiépíteni. Kertész támogatta Nagy Britannia jelenlétét az európai unióban, ám arra következtetésre jutott, hogy a brit politikának a gyarmatainak alkalmazott gyakorlata az “oszd meg és uralkodj” elve Európában nem kivitelezhető. Ugyanakkor, ha a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolatokat egy egységes Európa képes lesz kialakítani, nem lesz szükség semmilyen gyarmati területre. Ez azt jelentené, hogy Nagy Britannia a gyarmatok nélkül csatlakozhatna egy egységes Európához. Ezen a ponton Kertész is a gyarmati függés minden fajtája ellen emelt szót.

Kertész Miklóshoz hasonló következtetésekre jutott Koleszár Bertalan.⁷ Ő elsősorban gazdasági szempontból vette górcső alá a Páneurópa mozgalmat, s ebben a vonatkozásban messzemenően támogatta Kalergi tervét, hiszen a teljes gazdasági szabadság elvének biztosításával, a szabad kereskedelem és a vámsorompók lebontásával megoldhatónak vélte Európa gazdasági problémáit. Úgy vélte, hogy a nemzetállamok elzárkózó, védővámokkal terhelt gazdasága nem tudja megoldani a háború utáni társadalmak gazdasági és szociális érdekvédelmét. Véleménye szerint az ipari kapitalizmus az I. világháború után elért arra a szintre, hogy fokozatosan racionalizálódik, jelentős tőkekoncentráció megy végbe, amely egyfelől elősegíti az ipar fejlődését, ugyanakkor jelentős szociális problémákat eredményez. Ezeket a szociális konfliktusokat, (mint pl. a munkanélküliséget) a nemzeti gazdaságok nem képesek megoldani, így nemzetek feletti megoldást kell találni. Támogatta Kalergi elgondolását Somogyi Mihály tanulmánya is.⁸ Ő szintén gazdasági szempontok alapján mérlegelte Európa esélyeit, annak ellenére, hogy a Páneurópa mozgalom a külpolitika összehangolását tartotta feladatának, s a gazdasági és

---

⁶ Kertész Miklós, Elleneznünk kell-e az egységes Európát? Szocializmus, 1926. 368 - 376. o.

⁷ Koleszár Bertalan, A szocializmus és Pán - Európa. Szocializmus, 1926. 316-318. o.

⁸ Somogyi Mihály, Páneurópa és a szociáldemokrácia.. Szocializmus, 1926. 280- 283. o.

szociális problémáknak jóval kisebb teret szánt. A szerző az egész terv céljának az egységes európai piac megteremtését tartotta, amely versenyképes lehet az Egyesült Államokkal szemben.

Mivel Faragó tanulmánya a Szocializmus hasábjain nem kis vitát eredményezett, a szerző egy évvel később ismét megszólalt az egész Páneurópa kérdéskörben. Álláspontja erre az időszakra sem változott. Európa jövőjét a világpolitikai és világgazdasági változások összefüggésrendszerében vizsgálva, Faragó ez alkalommal is azt tartotta lényeges motívumnak, hogy Európa gazdasági és politikai egyeduralma az I. világháborút követően véget ért. Megítélése szerint Európa gazdasági válság előtt áll, a kontinens gabonaellátása, illetve a népességének élelmezése és foglalkoztatása bizonytalanná vált. Kalergi mozgalma nem látja ezt a változást, mivel a mozgalom atyja egy "Kiseurópában" gondolkodik, amely csupán egy életképtelen zárt gazdasági egység kíván lenni, s ezt a gazdasági válságot gerjeszti, de nem tudja megoldani. Kiemelten nagy teret szentelt a gyarmati függésben élő ázsiai, vagy afrikai munkaerő megjelenésének az európai piacon, ami véleménye szerint az európai munkásság életszínvonala szempontjából nagy veszélyeket hordozhat magában. Az ebből kivezető utat egyfelől a gyarmati rendszerek Európáról való leszakításában, másfelől a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolat elmélyítésében látta. Faragó nem Páneurópáról, hanem Euráziáról beszélt, s álláspontját ezúttal is Európa földrajzi adottságaival támasztotta alá.

A Páneurópa mozgalom szociáldemokrata interpretációja idején jelent meg Magyarországon a Rothermere ügy.⁹ Lord Rothermere angol sajtómágnás a Daily Mail című lap tulajdonosa az újság címlapján 1927. június 21.-én olyan cikket közölt, amelyben a trianoni békeszerződés igazságtalanságaival foglalkozott, elítélte a kisantant politikáját és követelte az etnikai alapú határkiigazítást. Az MSZDP osztotta az etnikai revízió álláspontját, ám a lord akcióját komolytalannak tartotta. Ennek számos oka volt. A szociáldemokrata párt egyfelől a kisantant államok együttműködésre építette saját revíziós álláspontját, másfelől pedig óva intett az olasz–magyar barátsági szerződéstől, - az olasz fasizmus rendszere miatt- amivel viszont maga Rothermere rokonszenvezett.

Ezzel párhuzamosan az MSZDP 1928-ban megrendezett kongresszusa ismét nagy teret szentelt a külpolitikai kérdéseknek. Az európai külpolitikát elemezve az integráció problémája a revízióval összefüggésben merült fel. Már a kongresszusra előkészített határozati javaslat is fontos elemeket tartalmazott. A szociáldemokrata párt határozottan állást foglalt a trianoni békeszerződés felülvizsgálata mellett, mivel annak területi, gazdasági, nemzetiségi és

---

⁹ A Rothermere ügy és a szociáldemokrata párt kapcsolatát lásd. bővebben: *Egresi Katalin*, i. m., 101-109. o.

szociális vonatkozásait igazságtalannak tartotta. Úgy vélte, hogy a békeszerződés fenntartása alapja lehet az egész közép – európai térség destabilizálódásának. Ugyanakkor egy igazságtalan békeszerződés revízióját csak úgy lehet elérni, ha egyfelől az érintett államok mindegyikében – így Magyarországon is - egy demokratikus berendezkedésű kormány van hatalmon, amely tiszteletben tartja a politikai szabadságjogokat, másfelől a revízióban érdekelt államok békés- és kölcsönös megegyezés által, az etnikai elv figyelembe vételével vizsgálják felül a határok kérdését. Ebből az alapelvből kiindulva az MSZDP követelte a titkos diplomácia- és titkos szerződések megszüntetését, a külpolitika demokratikus ellenőrzésének a megvalósítását, valamint a magyar külügyi struktúra átalakítását, amely azt jelentette, hogy az egyes külképviseletek munkájába munkásügyi-, gazdasági- és szociálpolitikai szakértőket is szükségesnek tartotta bevonni.

A kongresszuson az előadói beszédet az MSZDP parlamenti frakciójának egyik képviselője, illetve a szociálpolitikai kérdések szakértője Propper Sándor tartotta. Propper az I. világháborút követő nemzetközi politika meghatározó folyamatait elemezte. Úgy vélte, hogy a háborút kirobbantó nagyhatalmi tömörülések – az antant és a központi hatalmak – politikája a háborút követő időszakban is jelen van, csak más vonatkozásban. Nézete szerint az európai politikában az 1920-as években négy nagyobb hatalmi tömörülés található. Az egyik irány a francia politika, amely az európai kontinens keleti felében hozott létre tartós politikai szövetségeket abból a célból, hogy a versailles-i békeszerződésben meggyengített Németország keleti határain élő államokkal elszigetelje a német politikát, és megfékezze a szovjet “bolsevizmus” európai térhódítását.¹⁰ Propper meglátása helyesnek bizonyult, hiszen a francia külpolitika a közép – európai kis nemzetállamoknak a német és szovjet külpolitikai törekvések között un. kiegyensúlyozó szerepet szánt.

Ehhez társult e egy kisebb hatalmi szövetség a kisantant (Csehszlovákia Románia és Jugoszlávia), amely a Párizs környéki békék satus quo-jára jött létre 1920/21-ben, s az 1920-as években elsősorban magyar ellenes jelleggel működött. Jelentős külpolitikai irányvonal volt a szociáldemokrata politikus elemzésében az olasz hatalmi politika, amely a közép – európai térségben és a Balkánon kívánt érdekszféra politikát folytatni.¹¹ Az olasz fasizmus rendszerét a szociáldemokrata párt állandóan nagyon heves kritikával

---

¹⁰ Franciaország 1921-ben Lengyelországgal, 1924-ben Csehszlovákiával, 1926-ban Romániával és 1927-ben Jugoszláviával kötött kétoldalú szövetséget.

¹¹ Olaszország 1927-ben az olasz - magyar barátsági szerződés mellett Albániával kötött védelmi szerződést, majd 1928-ban Görögország írt alá semlegességi szerződést. Ezen szerződések mellett Mussolini a román olaj hasznosítása érdekében közeledett Romániához, ám ez ellentmondott az olasz - magyar szövetségnek. Az 1920-as évek végén az olasz terjeszkedő politika lehetőséget látott egy olasz - magyar - osztrák együttműködésre is, ám ez csak 1934-ben a római jegyzokönyvben valósult meg.

illette, s támadta a magyar kormányt az 1927-ben megkötött olasz – magyar barátsági szerződés miatt is.

Végül a negyedik irányt Streseman kancellár német külpolitikája jelentette, amely az 1925-ben megkötött locarno-i paktummal, majd 1926-ban Németország népszövetségi tagságának a biztosításával egyre erőteljesebben kért helyet az európai politikában. Propper szerint ezek a hatalmi politikát tükröző szövetségek, vagy irányzatok magukban hordozzák egy háborús konfliktus kirobbanásának a lehetőségét. A szociáldemokrata politikus a felvázolt külpolitikai változásokhoz hozzátette a totális államok egyre erőteljesebb kiépítésének, a fegyverkezésnek, és a Népszövetség eredménytelen működésének az európai politikát zavaró tényezőit. Az MSZDP elutasított minden, a nemzetközi béke ellen irányuló törekvést, s az 1928-as pártkongresszuson hangsúlyozta, hogy a Szocialista Munkásinternacionálé (SZMI) 1923-as hamburgi, illetve az 1925-ös marseilles- i konferenciának a rendelkezéseit fogadja el. Ezen pontok alapján követelte az önrendelkezési jog érvényesítését, a demokratikus külpolitika megvalósítását, a leszerelést, a kollektív biztonság megvalósítását, és a nemzetközi konfliktusok döntőbírói megoldását, illetve az igazságtalan békeszerződések revízióját.

Az előadói beszédet követő vitában Faragó László elsősorban az Osztrák Magyar Monarchia helyén létrejött nemzetállamok gazdasági problémáira hívta fel a figyelmet, s a Duna medence gazdasági együttműködésének a szükségességét hangsúlyozta. Lehetőséget látott egy regionális gazdasági kapcsolatrendszer teljes kiépítésére. Kéthly Anna a demokrácia és a béke összefüggését hangsúlyozta, Kertész Miklós pedig az egykori amerikai elnöknek Wilsonnak a nézeteit taglalta. Büchler József ugyanakkor Szovjet Országok diplomáciai elismerését sürgette. Felhívása aktuális, ugyanakkor kényes témát érintett. A Bethlen kormány 1924-ben elhatározta a Szovjetunióval való diplomáciai kapcsolat felvételét, ám ennek a megvalósítása éppen a bolsevizmustól való félelem miatt elmaradt. Ez a félelem érzet az európai integrációs elképzeléseken is eluralkodott, hiszen a tervek egyik változata sem ismerte el az egységes Európában Oroszország jelenlétét. Propper Sándor zárszavában támogatta Büchler felvetését, s azzal érvelt, hogy a Szovjetunióra gazdasági szempontból szüksége van nemcsak Magyarországnak, hanem egész Európának, hiszen egyfelől hatalmas nyersanyag- és mezőgazdasági területet, másfelől jelentős fogyasztópiacot biztosít. Ugyanakkor az MSZDP éppen úgy idegenkedett a szovjet totális politikai rendszertől, mint az olasz fasizmustól.

A pártgyűlést követően az MSZDP február 16-i országos pártválasztmánya a területi revízió és a demokratikus belpolitika igénye mellett foglalt állást, ám arra is nagy hangsúlyt fektetett, hogy ezeket a nézeteket az ország lakosságával is megismertesse. A pártválasztmány az agitáció és a toborzómunka szükségességét hangoztatta. Ennek következtében a

szociáldemokrata politikusok több vidéki nagygyűlést rendeztek *“Trianon és a demokrácia”* címmel. Egy évvel később az MSZDP 1929-es kongresszusa megerősítette a párt korábbi álláspontját kiegészítve azzal a tényezővel, hogy a nemzetállami határokon kívül élő nemzetiségi kisebbségek jogait nemzetközi szerződésekkel kell biztosítani.¹² Ezen a konferencián azonban már érződött a kibontakozó gazdasági világválság, a külpolitikai kérdés előadója Peyer Károly a környező államokkal való gazdasági és politikai együttműködés szükségessége mellett érvelt. Rámutatott arra, hogy a magyar kormány az olasz és az angol orientációval hibás útvonalat követett, Közép – Európában a francia szövetségi politika érvényesül, így Bethlen miniszterelnöknek elsősorban a francia politikai vezetés megnyerésére kell törekednie.

A népszövetség 1929 őszi ülészakán látott napvilágot a francia külügyminiszter Aristid Briand terve, amely a gazdasági válságból kivezető utat Európa gazdasági összefogásában látta.¹³ A terv valószínűsíthető, hogy már korábban ismert volt az európai és magyar közvélemény előtt, mivel a Szocializmus már 1929 nyarán foglalkozott a témával. Briand ötletét a szociáldemokrata sajtó nem fogadta kitörő lelkesedéssel, mivel abban nem látott mást mint a francia külpolitikai elszigeteltségből való kitörést. A folyóirat *“Tények és gondolatok”* című rovatának szerzője azt állította, hogy a francia külügyminiszter csupán az a európai kapitalizmus mozgósítására törekszik az Egyesült Államok ellen.¹⁴ Ugyancsak 1929 nyarán látott napvilágot egy nagyobb lélegzetű tanulmány Bresztovszky Ede tollából. A neves szociáldemokrata politikus és teoretikus az aktuális angliai választásokat értékelte és az angol Munkáspárt külpolitikáját elemezte, amelynek kapcsán kitért a szocialista külpolitika és az Európai Egyesült Államok kapcsolatára.¹⁵ Bresztovszky a háború utáni világpolitikai helyzet sajátosságait elemezte. Úgy vélte, hogy Európában két markáns folyamat zajlott le, az egyik az államok gazdasági elkülönülése, amely a vámhatárok arányának a növekedésében és a fogyasztóképesség csökkenésében mutatkozott meg, a másik pedig a nemzetállamiság érvényre jutása Kelet – Közép Európában. Mind a politikai, mind a gazdasági folyamat komoly, háborús konfliktusokat rejt magában. A megoldást a szocializmus által meghirdetett

---

¹² Bár a párizsi békekonferencia egyfelől a békeszerződésekben – a versailles-i, a saint gremain-i, a neuilly- i és a trianoni- másfelől az újonnan létrejött nemzetállamokkal kisebbségvédelmi szerződéseket kötött, amelyben az érintett országok lakosságának születési, állampolgársági, nyelvi, faji- és vallási különbség nélkül biztosította a teljes jogegyenlőséget, a két világháború között ezek a szerződések nem érvényesültek, annak ellenére, hogy nemzetközi érdeku kötelezettségnek minősültek és a Nemzetek Szövetségének a garanciája alá tartoztak.

¹³ Kalergi mozgalma mellett már a gazdasági válság kibontakozása idején 1929 őszén a Páneurópai Unió díszelnöki tisztségét is betöltő francia miniszterelnök és külügyminiszter *Aristid Briand* hivatalos formában a nemzetközi politika legmagasabb szintű fórumán, a Népszövetség közgyűlésén vetette fel az európai államok közötti szoros kötelék megteremtésének szükségességét. Ekkor Briand éppen a gazdasági válság miatt Európa gazdasági egységére fektetett nagy hangsúlyt. Egy évvel később a francia kormány hivatalos memorandumának III. fejezete, amely az Európai Unió tevékenységének leglényegesebb irányvonalait kívánta meghatározni, alapkövetelményként fogalmazta meg a gazdasági problémák általános alárendelését a politikai kérdéseknek.

¹⁴ Briand Páneurópa. [Tények és gondolatok] Szocializmus, 1929. augusztus, 246-247. o.

békepolitika jelentheti, amelynek számos, fontos alappillére van: az általános lefegyverzés, a vitás ügyek nemzetközi döntőbíróóságok útján történő rendezése, a külpolitika nyilvánossága, a háború kiküszöbölése a nemzetközi politikai folyamatokban, az államok gazdasági együttműködése és a gyarmati politikai felszámolása. Ebből a szempontból a szerző üdvözölte a brit Munkáspárt győzelmét. Véleménye szerint a szocialista külpolitika megvalósulhat az Európai Egyesült Államok intézményében is, de csak akkor, ha az egységes Európa és a Népszövetség kormányok szövetségéből demokratikus népek szövetségévé alakul át. Bresztovszky ezzel nem kevesebbet állított, mint azt, hogy az európai integrációnak csak akkor van értelme, ha előbb az egyes államok belpolitikai rendszere demokratizálódik. 1929-ben az MSZDP egy demokratizálódási folyamattól várta Európa sorsának, s benne az igazságtalan békeszerződések revíziójának az ügyét. Egy demokratikus államokból álló Európa Bresztovszky Ede szerint: *“...olyan szociális jellegű államkomplexum megteremtése, amely megsemmisíti tagállamainak rengeteg gyújtóanyagát.”*¹⁶

Egy évvel később 1930 őszén, Briand újabb terve, amely már valóban az Európai Egyesült Államokról beszélt, de nem gazdasági egységet, hanem elsősorban politikai uniót értett rajta, ugyancsak nem váltott ki rokonszenvet az MSZDP köreiben. Ebben az akcióban éppen úgy, mint az egy évvel korábban a francia külpolitika és az európai kapitalizmus védekezését vélték felfedezni az Egyesült Államokkal szemben. Wollák Jenő a Szocializmus hasábjain arra a következtetésre jutott, hogy az európai egység csupán az Egyesült Államok világgazdasági hegemoniájának megakadályozására tett kísérlet.¹⁷

Az MSZDP az 1920-as években elvetette a területi revízió teljes és minden áron történő megvalósítását, ám az egységes Európa tervek ötletét is csupán megszorításokkal támogatta. A szociáldemokrata párt az I. világháború után érvényesülő külpolitikai folyamatokat a nemzetközi béke szemszögéből bírálta, s Európa szerte a demokratikus politikai rendszerek létrejöttét támogatta. Úgy vélte, hogy a béke és a demokrácia elvének tiszteletben tartásával van lehetőség a hibásan megállapított határok etnikai revíziójára, illetve az európai integráció megvalósítására.

---

¹⁵ Bresztovszky Ede, Új csapáson a világpolitika – Az angliai választások. Szocializmus, 1929. június

¹⁶ Bresztovszky Ede, i. m., 223. o.

¹⁷ Wollák Jenő, Páneurópa – Pánangol Birodalom – Pánamerika a marxizmus tükrében. Szocializmus, 1930. október, 306. o.